

basic education

Department:
Basic Education
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

NATIONAL ASSESSMENT GENERAL EDUCATION CERTIFICATE (GEC)

2023 GRADE 9 PILOT STUDY

Thero: Tshivenda First Additional Language

Maraga: 70

Tshifhinga: Minetse dza 150

Hu so ngo katelwa minetse ya 15 ya tshifhinga tsha u
vhala

Thesite iyi i na masiatari a 25 hu so ngo katelwa na siafari la khavara.

Ndaela dza mugudi

1. Ni ɔo fhiwa minetse ya 15 ya u vhalani ni sa athu thoma u űwala thesite.
2. Vhalani ndaela na mbudziso dzothe nga vhuronwane.
3. Fhindulani mbudziso dzothe.
4. Mbudziso dzothe dzi fhindulelwe kha bugu ya u fhindulela ye na newa.

The site i khou thoma kha siaari li tevhelaho.

Ni so ngo vula siaari li tevhelaho ni sa athu u laedzwa uri ni li vule.

Mbudziso ya 1: Tholokanyondivho

Vhalani mafhungo a re afho fhasi uri ni do kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswa.

VHASWA, ZWIKAMBI NA ZWIDZIDZIVHADZI

- 1 Vhaswa vha musalauno vha didzhenisa kha zwa u nwa zwikambi, hu' vhatukana hu' vhasidzana vhothe vha a fana, fhedzi kha vhatukana zwi phanda. Hezwi zwothe zwi vha zwi kha dzina la u edzisela vhañwe ngavho. U nwa na u shumisa zwidzidzivhadzi, ndi maitete o dowealeho kha vhaswa vha musalauno, mashudumavhi a vha koni u vhone khombo dzine vha do tangana nadzo kha vhumatshelo havho.
- 2 Vhunzhi ha vhaswa vha zwi dzhia sa madze, musi vha tshi tsivhudzwa nga ha khombo dzi diswaho nga zwikambi na zwidzidzivhadzi. Vha dzhia vhane vha tangana na khombo idzo sa vha so ngo talifhaho. Hone-ha vhañwe vhaswa vha a dzhena kha izwo zwikambi na zwidzidzivhadzi vha swika hune vha zwi litsha hu tshee na tshifhinga. Ngeno vhañwe vha tshi omelela na u zwi shumisa u swikela vha tshi vhaaisala, zwa vho kwama na vhañwe sa dzikhonani, mashaka na vhabebi. Hezwi zwothe zwa ita uri vhañwe vhavho vha vho vhone sa vhaakalaha, vha dovha vha tshimbila vha tshi pepeleka nga hone halwa.
- 3 Tshifhinga tsha u vha muswa ndi tshifhinga tsha u lingedza zwithu zwi swa. Vhaswa vha shumisa zwikambi na zwiñwe zwidzidzivhadzi vha tshi itela zwiñwe zwa zwi tevhelaho: u fhungudza mutsiko, u tuwisa thoni, u dimvumvusa, uri vha vhone uri vho aluwa na u toda u edzisela vhañwe. Zwi kongaho ndi u sa divha uri ndi vha fhio vhaswa vhane vha do litsha kana u isa phanda na zwidzidzivhadzi. Tsedzuluso dzo itwaho ngei Amerika dzi sumba uri vhaswa vhane vha isa phanda na u shumisa zwidzidzivhadzi ndi vha tevhelaho: vhane vha bva mitani ine ya vha na divhazwakale ya u shumisa zwidzidzivhadzi, vhaswa vha re na mutsiko, vhaswa vha si na vhudivhinduleli, vhaswa vha re na thoni, vhaswa vhane vha dinyadza na vhane vha pfa u nga a vha ngi vhañwe.
- 4 Vhaswa vha shumisa zwidzidzivhadzi zwo dowealeho sa zwi tevhelaho: mbanzhe, khokheini, khirekhe, nyaupe, heroini na ekhisitasi. Hone-ha kha zwothe izwo vha shumisesa mbanzhe na nyaupe. Kushumisele kwa zwikambi na zwidzidzivhadzi ku khou engedzea nga ndila yo kalulaho kha vhaswa. Tsedzuluso fhana Afrika Tshipembe

dzi sumbedza uri vhaswa vhane vha daha mbanzhe vha zwi thoma vha henefha kha miñwaha ya14, ngeno halwa vha tshi thoma u vhu nwa vha sa athu u swika miñwaha ya 12. Zwo wanalaho ndi zwa uri u shumiswa ha zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi khou wanalesa zwikoloni zwa sekondari. Zwi pfisa vhuṭungu u vhona vhaswa vha kha zwikambi na zwidzidzivhadzi ngomu zwikoloni. Vhañwe vha a lingea vha kombetshedza vha dzhena na halwa ngomu dzharaṭani ya tshikolo, lune vha tou sielisana u ya bungani vha tshi nwa na u dahela mbanzhe henengei. Huñwe u wana vha tshi ṭhukhula na ḍaraṭa ya tshikolo u itela uri vha kone u bva vha ye mahalwani, wa pfa vha tshi tou zuwa uri, "Ri ḍo bva nga N1."

- 5 Zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi na masiandaitwa manzhi a ngaho sa u mbo shanduka phuli yazwo naho muthu o no aluwa, u fhelelwa nga vhuhadzi kha vhafumakadzi vho malwaho na zwiñwe. Hezwi zwi fhedza nga u dzhenisa vhaswa khomboni, kha dzinndwa, u ḍidzhenisa kha vhudzekani vhu so ngo tsireledzeaho na u ḍivhulaha. Vhaswa arali vha ḍibvisa kha zwikambi na zwidzidzivhadzi vha ḍo vhona vha tshi penya. Vhumatshelo ha vhaswa vhashu vhu khomboni, ngauralo zwi ṭoḍa uri ri thusane sa vhabebi na tshitshavha.

[A bva kha: thimu ya vhalingi]

1.1 Vhaswa vha ḍidzhenisa hani kha zwikambi na zwidzidzivhadzi?

- A Vha thoma mahayani.
- B Vha thoma nga u tou edzisela vhañwe.
- C Vha thoma tshikoloni.
- D Vha thoma nga u tou tamba. (1)

1.2 Ndi zwifhio zwidzidzivhadzi zwine vhaswa vha zwi shumisesa?

- A Khokheini
- B Khireke
- C Heroini
- D Mbanzhe na nyaupe (1)

1.3 Vhunzhi ha vhaswa vha zwi ita madze

Ipfi 'madze' li amba mini?(Pharagirafu ya 2)

- A Vha zwi dzhia sa zwithu zwi sa dini.
- B Vha a zwi funa.
- C Vha a zwi kondelela.
- D Zwi a vha nyanyula. (1)

1.4 Ndi lini hune vhaswa vha shumisa zwikambi na zwidzidzivhadzi u ya nga ha mafhungo e na vhala?

- A Musi vha khou tamba.
- B Musi vha khou vhala.
- C Musi vha khou fhungudza mutsiko.
- D Musi vho fara dzinyendo. (1)

1.5 U ya nga ha thodisiso dzo itwaho Amerika ndi vhafhio vhaswa vhane vha isa phanda na zwidzidzivhadzi kha mafhungo e na vhala.

- A Vhaswa vha si na vhabebi.
- B Vhaswa vha re na thoni.
- C Vhaswa vha si na mashaka.
- D Vhaswa vha no dzula vhe vhothe. (1)

1.6 Ndi vhaswa vha miñwaha mingana vhane vha didzhenisa kha u daha mbanzhe u ya nga ha mafhungo e na vhala?

- A Vha miñwaha ya 8
- B Vha miñwaha ya 13
- C Vha miñwaha ya 14
- D Vha miñwaha ya 15 (1)

1.7 Mashudumavhi vhaswa a vha koni u vhona zwine vha ita namusi khathihi na khombo dzine vha yo tangana nadzo kha vhumatshelo havho. (Pharagirafu ya 1)

Ndi zwifhio zwine zwi si vhe zwavhuḁi zwine ra nga humbulela uri vhaswa vha nga tangana nazwo musi vha tshi shumisa zwikambi na zwidzidzivhadzi?

- A Ndi u diphina.
- B Ndi u wela khomboni.
- C Ndi u kambiwa.
- D Ndi u takadza dzikhonani. (1)

1.8 Ni vhona u nga ndi vhuḁifhinduleli ha nnyi uri vhaswa vha tutshele zwikambi na zwidzidzivhadzi?

- A Ndi ha mapholisa.
- B Ndi ha vhafunzi.
- C Ndi mutingati wa vhabebi na tshitshavha.
- D Ndi ha vhaswa. (1)

1.9 Ndi figara ya muambo ifhio yo shumiswaho kha “Vhaḁwe vhavho vha vho vhonala vha tshi tshimbila sa vhakalaha nga hone halwa?” (Pharagirafu ya 2)

- A Ndi jifanyisi.
- B Ndi jiedzamuthu.
- C Ndi jimethafore.
- D Ndi muhoyo. (1)

1.10 “Ngeno halwa vha tshi thoma u vhu nwa vha sa athu u swika miṅwaha ya 12.”
(Pharagirafu ya 4)

Lifurase ili li ri vhudza mini nga ha u thoma u nwa halwa ha vhaswa?

- A Uri halwa ndi havhudi.
- B Uri halwa vhu a difha.
- C Uri halwa vhu a thusa.
- D Uri vha thoma u nwa vha tshee vhatuku. (1)

1.11 Kha phindulo dzi tevhelaho ndi ifhio phindulo ine vhaswa vha shumisa zwikambi na zwidzidzivhadzi vha tshi itela yone? (Pharagirafu ya 3)

- A U tamba na vhaṅwe.
- B U takala.
- C U dimvumvusa.
- D U thetshela zwi no difha. (1)

1.12 Nangani fhungo li re lone kha mafhungo e na vhala.

- A Uri vhaswa vha dibvise kha zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi toda vhone vhaṅe.
- B Uri vhaswa vha dibvise kha zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi toda mutingati.
- C Uri vhaswa vha dibvise kha zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi toda mapholisa.
- D Uri vhaswa vha dibvise kha zwikambi na zwidzidzivhadzi zwi toda vhafunzi. (1)

1.13 Kha nyimele iyi ya u ḡidzhenisa kha zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi vḡatukana vḡo fhambana hani na vḡasidzana? (Pharagirafu ya 1)

- A Vḡatukana vḡa fḡirwa nga vḡasidzana.
- B Vḡasidzana ndi vḡhone vḡa no zwi shumisesa.
- C Vḡatukana na vḡasidzana vḡoḡḡhe vḡa a lingana kha kushumisele.
- D Vḡatukana vḡa a zwi shumisesa u fhira vḡasidzana. (1)

1.14 Vḡhunzhi ha vḡaswa vḡa zwiita madze zwi amba mini? (Pharagirafu ya 2)

- A Vḡa zwi dzhia zwi zwithu zwi no dina.
- B A vḡa zwi dzhii zwi zwithu zwi no dina.
- C Vḡa a zwi funa.
- D Zwi a vḡa mangadza. (1)

1.15 Ndi afḡio maipfi a re afḡo fḡasi ane a sumbedza masiandaitwa a u shumisa zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi?

- A U vḡa na dakalo.
- B U vḡa muḡivḡhalea.
- C U shanduka u vḡa tshivḡotshwa.
- D U vḡa tshipondwa. (1)

1.16 Ndi ḡifḡio fhungo ḡine ḡa nweledza khwinesa mulaedza kha mafhungo a re afḡo fḡasi?

- A U ḡidzhenisa kha zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi zwi a ḡisa.
- B Zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi ndi zwavḡuḡi kha vḡaswa.
- C Zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi zwi a holela.
- D U ḡidzhenisa kha zwiḡambi na zwiḡidziviḡadzi zwi wedza muthu khomboni. (1)

- 1.17 "Ri do bva nga N1." Ndi nga mini yo nwalwa nga ngomu ha zwiðevhe?
(Pharagirafu ya 4)
- A Ndi mbuno.
 - B Ndi mafhungo o tou khouthiwaho.
 - C Ndi kuhumbulele.
 - D Ndi Lifurase. (1)
- 1.18 Iphi 'mutingati' li amba mini? (Pharagirafu ya 5)
- A Nwana u kaidziwa nga vhashumelavhapo.
 - B Nwana u kaidziwa nga vhafunzi.
 - C Nwana u kaidziwa nga vhabebi na tshitshavha.
 - D Nwana u tea u dikaidza ene muṅe. (1)
- 1.19 Muṅwali u dzhiisa hani vhaswa vha musalauno zwi tshi elana na zwikambi na zwidzidzivhadzi?
- A Muṅwali u dzhia vhaswa vha si na ndavha na vhumatshelo havho.
 - B Muṅwali ha funi vhaswa.
 - C Muṅwali u dzhia vhaswa sa vhathu vho talifhaho nga maanda.
 - D Muṅwali u dzhia vhaswa vhe magweṅa. (1)
- 1.20 Mafhungo aya e na vhala ni hambula u nga o livhiswa kha tshigwada tshifhio?
- A Kha vhadededzi.
 - B Kha vhaaluwa.
 - C Kha vhaswa.
 - D Kha mapholisa. (1)

1.21 Vhaswa arali vha ḍibvisa kha zwikambi na zwidzidzivhadzi vha ḍo vhona vha tshi penya, zwi fhurisa hani vhaswa?(Pharagirafu ya 5)

- A Zwi a vha fhura ngauri vha ḍo zwi wana nga mahala.
- B Zwi a vha fhura ngauri vha ḍo vhuelwa nga u zwi shumisa
- C Zwi a vha fhura ngauri vha ḍo wana tshifhinga tshilapfu tsha u shumisa zwikambi na zwidzidzivhadzi.
- D Zwi a vha fhura ngauri a hu na a sa funi u penya. (1)

1.22 Ndi ḷifurase ḷifhio kha a tevhelaho ḷine ḷa sumbedza uri muḥwali u khou pfela vhaswa vhuṭungu?

- A Vhaswa vho ḍaleleswa nga zwithu.
- B Vhaswa a vha koni u fhambanyisa zwivhi na zwivhuya.
- C Vhaswa vha takalela u dzula vho kambwiwa.
- D Mashudumavhi vhaswa a vha koni u vhona zwine vha ita ḥamusi na khombo dzine vha yo ṭangana nadzo kha vhumatshelo havho. (1)

1.23 Arali vhabebi vhoṭhe vha ḍidzhenisa kha u kaidza vhana vhavho zwi nga thusa hani kha nyimele heyi ya zwikambi na zwidzidzivhadzi?

- A Zwi ḍo thusa uri vhathu vha farane.
- B Zwi ḍo thivhela uri hu sa tsha vha na khombo nnzhi dzi vhangwaho nga zwikambi na zwidzidzivhadzi.
- C Zwi ḍo thusa uri hu vhe na mutingati.
- D Zwi ḍo thusa uri hu sa vhe na mavemu. (1)

1.24 Ndeme ya u vha na mvulatswinga ndi ifhio? (Pharagirafu ya1)

- A Ndi u ḥea kuvhinele kwa mafhungo kwavhuḍi.
- B Ndi uri vhavhali vha fhambanyise kuhumbulele na mihumbulo yavho.
- C Ndi u ri sumbedza muhumbulo muhulwane wa mafhungo.
- D Ndi uri ri kone u ḍivha zwine zwa khou itea kha mafhungo. (1)

1.25 Ndeme ya phendelo ndi ifhio? (Pharagirafu ya 6)

- A Ndi u nea manweledzo a mafhungo.
- B U bvisela khagala marangaphanda a kungaho.
- C U tandavhudza muhumbulo uri mafhungo ashu a pfale.
- D Ndi uri ri kone u vha na ludungela na zwine zwa khou da u bvelela. (1)

[25]

Mbudziso ya 2

2.1. Khungedzelo

Ṱalelani khungudzelo i re afho fhasi uri ni ḡo kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswa.

BAZARI DZA TONDALUSHAKA

VHA A ṰOḂA U ḂIPHIḂA NGA U BVELEDZA
PFUNZO DZAVHO DZA NṰHA MAHALA?

VHA SO NGO TENDA U SALA VHE VHOṰHE, A VHA SWIKE FHANO HA VHOMAKONE
KHA ZWA PFUNZO

Riṇe vha Tondalushaka ro vha farela bazari dza mabuḡo oṰhe.

Bazari dzashu dzi katela vhudzulo, zwiḡiwa, dzibugu, tshelede na ḡeputhopho. Vha tshi ṰoḂa u ita khumbelo vha ḡa fhanu ofisini dzashu vho fara mvelelo dzavho dza maṰiriki na basa fhedzi.

Muthu muṇwe na muṇwe o phasaho maṰiriki o tendelwa u ita khumbelo arali o phasa nga batsheḡa.

Arali vha tshi ṰoḂa u vhudzisa vha ri kwama kha nomboro ya ofisini ya: 015 5557 177 kana vha kwama KhwaṰhelani Singo kha 082 5152 214. Vho tendelwa na u rumela email kha: Tondalushakabursaries@gmail.com

Ri wanala No: 333 Pretoria Sunnyside tsini na Moḡo wa *Sunny Park*

[I bva kha www.google.co.za]

2.1.1 Mulaedza wa khungedzelo iyi ndi ufho?

- A Ndi wa u tũtũwedza vhagudi uri arali vha phasa hu na bazari dzine vha nga dzi wana.
- B U tũtũwedza vhagudi uri vha vhale bugu ndi hone zwa vhutshilo zwi tshi do vha nakela.
- C U sumbedza ndeme ya pfunzo kha vhagudi vha matiriki na dzinwe gireidi.
- D Ndi wa u tũtũwedza vhagudi uri arali vha phasa nga batsheja hu na bazari dzine vha nga dzi wana. (1)

2.1.2 Khungedzelo iyi yo livhiswa kha tshigwada tshifho tsha vhathu?

- A Kha vhathu vhahulwane vhane vha dzhena tshikolo.
- B Vhana vha tshikolo vhothe vhane vha nga phasa.
- C Yo livhiswa kha vhagudi vha matiriki vhane vha nga phasa nga batsheja.
- D Kha vhagudi vhothe vhane vha dzhena tshikolo zwi si na ndavha uri vha kha gireidi ifho. (1)

2.1.3 Ndi nga mini “**BAZARI DZA TONDALUSHAKA**” lo nwalwa nga majed ere danzi nahone lo swifhadzwa?

- A U sumbedza uri ndi yone khephutsheni ya khungedzelo iyi.
- B Uri mafhungo o nwalwaho a vhonelese nga vhavhali.
- C U itela uri khungedzelo i nake.
- D U itela uri mafhungo a takadze vhavhali. (1)

2.1.4 Ndi ngafhi he mukungedzeli a shumisa luambo lwa u fhuredzela?

- A Arali o phasa nga batsheja.
- B Vha so ngo tenda u sala vhe vhothe.
- C Vha da fhana ofisini dzashu vho fara mvelelo dzavho dza matiriki na basa fhedzi.
- D Rihe vha Tondalushaka ro vha farela bazari dza mabudo othe. (1)

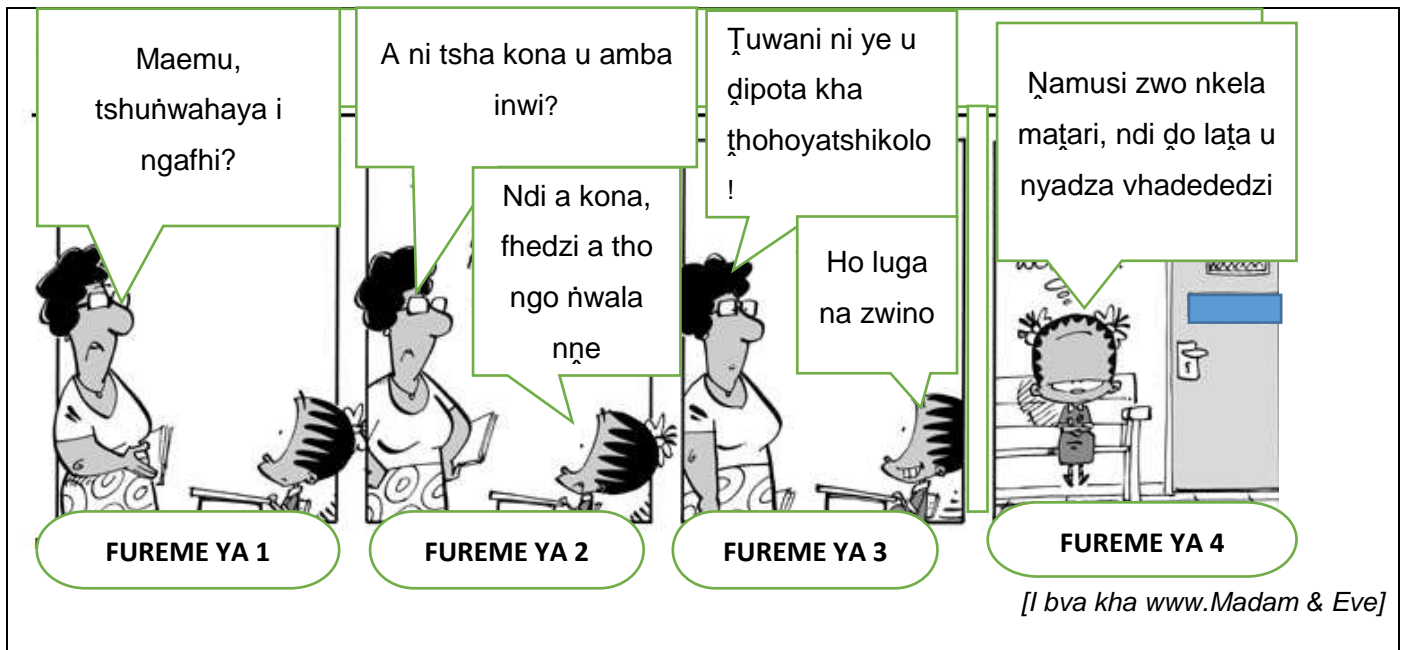
2.1.5 Ndi zwifhio zwi re kha tshifanyiso zwine zwa khwathisedza mulaedza wa khungedzelo?

- A Ho sumbedzwa vhagudi vho takala.
- B Ho sumbedzwa na dzikilasi dza vhagudi.
- C Ho sumbedza gudedzi line vha do dzhena khalo
- D Ri khou vhona kha tshifanyiso ho sumbedzwa dzibugu na tshelede. (1)

[5]

2.2 Khathuni

Ṭalelani khathuni i re afho fhasi ni ḡo kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswa.

2.2.1 Vhathu vha re kha Fureme ya 1, 2 na 3 vha khou amba vhe ngafhi? (1)

2.2.2 Vhushaka vhu re hone kha vhathu vha re kha Fureme ya 1 ndi vhu fhio? (1)

2.2.3 “A ni tsha kona u amba inwi?” kha Fureme ya 2 (1)
Thounu yo shumiswa hofhungoni ḡi re afho nṭha i ni vhudza mini?

2.2.4 Sumbedzani muhoyo une wa khou itea kha Fureme ya 3. (1)

2.2.5 Ṭalutshedzani zwine zwa khou itea kha Fureme ya 1. (1)

2.2.6 Muambi a re kha fureme ya 4 u khou ḡipfa hani? Tikedzani nga zwine na (2)

khou vhona.

2.2.7 N̄eani mulaedza wa khathuni iyi? (1)

2.2.8 Ni vhona hu na zwe uyu mugudi a guda naa kha zwiito zwawe zwa u sa (2)
thetsholedza mudededzi wawe? Tikedzani phindulo yaṅu.

[10]

Mbudziso ya 3: Manweledzo/Samari

Vhalani mafhungo a tevhelaho uri ni ḡo kona u nweledza masiandaitwa a u vha na khonani mmbi u ya nga ha ndaela dzi tevhelaho.

- 1 N̄eani mbuno dza **SUMBE** ni tshi shumisa mafhungo o fhelelaho.
- 2 Nomborani mafhungo aṅu u bva kha mbuno ya 1-7.
- 3 N̄walani mbuno **NTHIHI** nga fhungo ḡithihi.
- 4 Hune zwa konadzea ni shumise maipfi aṅu.
- 5 Manweledzo aṅu a tea u vha na vhulapfu ha maipfi a 70-80.
- 6 Ni sumbedze tshivhalo tsha maipfi e na shumisa nga ngomu kha zwitange magumoni a manweledzo aṅu.
- 7 Manweledzo aṅu a so ngo fhiwa ṡhoho

KHONANI MMBI

Khonani ndi muthu ane wa kona u amba nae mafhungo oṡhe. U a dovha hafhu a u thusa musi wo dzhena khomboni kana u tshi khou ṡoḡa thuso fhaḡa na fhaḡa. Vhutshiloni ri wana hu na khonani mmbi na khonani mbuya. Ndi zwavhuḡi u kona u nanga khonani. Kanzhi khonani dzi tou ṡuṡuwedzana u ita zwithu, zwi nga vha zwivhi kana zwivhuya.

Khonani mmbi i a gudisa u ita zwithu zwi so ngo tou lugelaho mivhili na mihumbulo zwavhuḡi. Khonani mmbi dzi nga u gudisa na u daha mafola.

Huṡwe vhaswa vha ya pfa u nga a vha khou tou ṡanganedzea zwavhuḡi kha tshitshavha. Vhaṡwe vha pfa vha si na vhuḡifhulufheli zwa ita uri vha nwe mahalwa uri vha kone u pfa uri vha nga imela tshiṡwe na tshiṡwe.

Vhuñwe vhukonani ndi vhuḽa vhune musi vhathu vha tshikoloni vha pfa u nga vho ḽa u ḽiphina. Izwi zwi itisa uri musi vha tshi pfa uri hu khou bora, vha tuṭuwedzana u shavha tshikolo. Zwi tshi ambiwa hu tou, pfi “Ri ḽo bva nga N1,” nga luambo lwavho.

Vhaswa sa vhathu vhane vha funesa zwithu vha ya pfa vha na mutsiko wa uri vhañwe vha na mini, ngeno vhone vha si na. Khonani mmbi zwino i a kona u shela muya wa u tswa uri vha kone u wana zwine vha khou ṭoḽa.

Kha vhaswa vhukonani a vhu gumi kha u tshimbila vhoṭhe tshikoloni fhedzi, vha ita na u ṭwa vhoṭhe na musi zwikolo zwo no bva. Vhañwe vha swika hune vha vho tshimbilesa vha litsha na u nṱwala mishumo ya tshikolo. Izwi zwi vha livhisa kha u feila.

Vhunzhi ha vhaswa vha ita zwithu nga mulandu wa mutsiko wa vhañwe vhaswa ngavho. Vhañwe musi vha tshi feila zwikoloni vha a swika hune vha eletshedzana uri ndi khwine zwa tshikolo vho bva khazwo, ngauralo vha litsha tshikolo vhukati.

Musi tshikolo tsho bala, mashudumavhi vha humbula uri nṱa zwithu zwo leluwa nga maanḽa, ngeno zwi tshi khou lemela vhukuma. Vhuñwe vhukonani vhu swikisa kha zwa u funana vha tshee vhaṭuku. Vhañwe vha a tshinya, vhañwe vha tshinywa zwa swikisa kha mbingano dza vhana nga nṱhani ha hone u fhurana ha dzikhonani.

[A bva kha: Thimu ya vhalingi]

[10]

Mbudziso ya 4: Luambo kha nyimele

Vhalani tshibveledzwa tshi re afho fhasi ni do kona u fhindula mbudziso dzo vhudziswaho.

- 1 Muofhe ndi nwana muthihi fhedzi wa Vho-Denga. O aluwa afha mudini na muzwala wawe Tshinaki. Ene Tshinaki o dela uri u do kona u tamba na Muofhe. Mashudumavhi, izwi a zwo ngo shandukisa nzulele ya Muofhe ya u dzula o fhumula. Muofhe u amba fhedzi nge a vhudziswa. Naho e muthu o fhumulaho, fhedzi o vha a tshi takalewa nga vhathu ngauri o vha e na lufuno. Midini minzhi musi vha tshi ita tsumbo nga nwana a re na mikhwa vha ita tsumbo ngae.
- 2 Tsho dinaho ndi musi muhwe wa vhana a tshi kolela Muofhe uri thoho yawe i tou nga bisi. Izwo zwo ita uri Muofhe a sa tsha funa u tamba tshitaratani na vha hwe. Ho ri linwe duvha a khou vhala bugu a pfa nga ha musidzana we a vhudzwa uri u tou nga mutukana. Mafhungo aya o do vhaisa musidzana uyo a vho balelwa na u ditanganedza. "Vhutshilo ndi nndwa ngoho," ndi Muofhe a tshi ralo. U fhedzisela nga uri, "Fhedzi zwa uyu musidzana zwi khwine, nne wa thoho ya bisi ndi do luga lini?" Haya mafhungo a u kolelwa o ita uri tshikoloni a tou sumbuluwa a fhedza o feila kotara ya u thoma
- 3 Muofhe o vha o tangwa nga duvha na mulilo sa izwi o vha a khou tambudzwa lwa vhudzekani nga malume awe Tshiphiri. Tshikoloni u vho balelwa na u thetshelesa. U dzula ndi u sokou goo! Vhadededzi na vhone a vha vhuyi vha vhudzisa uri hu khou itea mini. Hafhu na ene Muofhe a sa ambi tshithu. Na ngei hayani vha khou mangadzwa ngauri o vha a tshi vhuya a ita mushumo wa tshikolo a tshi ita a tshi vhudzisa hune a si pfesese, fhedzi ano maduvha uri u vhuya a edela.
- 4 Izwi zwa u tambudzwa zwi khou mu nea mutsiko nwana wa Vho-Denga. Namusi o todou thulwa nga goloi nge a pfuka bada a khou amba nga mbilu musi a tshi khou ya

tshikoloni. Tshiṭaraṭani vha khou mu tambudza ngeno na hayani a tshi ḵa muṭodzi u shamani. Izwo a zwi tsha ambiwa vhutshilo ha zwino vhu ṭoda vhomukondeleli. Muofhe u tea u zwi ḵivha uri ṅwana a sa lili u fela ngozwini.

- 5 A tshi swika tshikoloni u wana vho mu lindela vhoṭalingwana. “Muofhe ri fheni bugu ri ṅwale tshuṅwahaya!” Ndi ḵiṅwe ḵiṭhannga ḵitswu ḵilapfu ḵi no dzula murahu. “Hee inwi wa ṭhoho i no nga bisi, ri fheni bugu ri ṅwale.” Muofhe a sokou tuu! Ḽamusi ndi ḵo ni laṭisa musidzana ni ḵo i bvisa bugu ya Metse, Muofhe a thoma u lila heneḵho ḵiḵasini. Ḽia dukana ḵa ri nga mpama ḵai! Ni ndeṅwa ni lila ni so ngo rwiwa inwi? O ri u swika hayani a ri tshililo ṭhukhu, o ṭavha gosi ḵe muṅwe na muṅwe hayani a mangala. Vho mu vhudzisa a amba zwoṭhe zwine a khou ṭangana nazwo, a basela nga uri ene na zwa tshikolo u khou zwi thupha.
- 6 Matsikho na mudededzi wawe o vha a tshi mu kolela nga ha nyimele ya hayani hawe, zwa tou ṅaṅisa mafhungo. Vho-Denga vha amba vha ri, “Ngoho zwi a vhavha, vhee ndo tou funa u dzula kha nṅu ya muvhuso?” Ndi musi vho no sinyuwa na tshifhaṭuwo tsho no shanduka. “Ḽamusi vha ḵo ṅdivha. Na uyu mudededzi wa mubvanṅa a kolela ṅwananga? Na hoyu Tshiphiri, thumbuni ya lukhohe ho mu lindela. Ndi pfi Denga mudenguli! Ndi ḵo lapula vhatu ṅamusi, ṅwananga inwi dzikani!”
- 7 A hu ngo fhela vhege nngana Muofhe a so ngo humela tshikoloni a dzhena tshikolo o vhoḵholowa ṅwana wa Vho-Denga. U vhuyelela tshikoloni a phasa nga ṅaledzi. Ri khou amba zwino, o no vha muongi fhaḵa vhuongeloni ha Vhufuli. U thusa vhatu zwi tou vha mbiluni kha Muofhe. Muthu muṅwe na muṅwe u funa u laxwa nga. Tshiṅwe tshifhinga u ita a tshi tsivhudza na avho vhane vha khou tambudziwa.

[Tshi bva kha: Thimu ya vhalingji]

4.1 Dzina ‘lufuno’ ndi dzina ḵa lushaka-ḵe?(Pharagirafu ya 1)

- A Dzina zwaḵo
- B Dzina khumbulelwa
- C Dzina vhukuma
- D Dzina mbumbano

(1)

4.2 Tshinaki o ḍela uri u ḍo kona u tamba na Muofhe.

Ñeani lushaka lwa mafhungo lwo shumiswaho afho n̄tha.

- A Fhungo zwaḷo
- B Fhungo mbumbano
- C Fhungo tswititi
- D Fhungo tserekano (1)

4.3 Ñeani ḷibulazwithihi ḷa ipfi 'tambudza?' (Pharagirafu ya 3)

- A Shengedza
- B Funa
- C Livhadza
- D Levha (1)

4.4 Ñeani ḷifhambanyi ḷa ipfi 'fhumula?' (Pharagirafu ya 1)

- A Sema
- B Ambesa
- C Amba
- D Tshimbila (1)

4.5 "Vhutshilo ndi nndwa ngoho" ndi...? (Pharagirafu ya 2)

- A ḷifurase ḷa ḷiiti.
- B ḷifurase ḷa dzina.
- C ḷifurase ḷa ḷiḷadzisi.
- D ḷifurase ḷa ḷiḷaluli. (1)

4.6 Tshitaratani vha khou mu tambudza ... na hayani u ja mutodzi u shamani.

Dadzisani tshikhala tsho salaho kha fhungo li re afho ntha nga litanganyi lo teaho:

- A naho
- B ngauri
- C fhedzi
- D ngeno

(1)

4.7 Ndi linwe lithannga litswu lilapfu li no dzula murahu.

Ndi thinwaipfi-de ya muambo ine ipfi 'lilapfu' lo imela yone?

- A Dzina
- B Litluli
- C Lidadzisi
- D Liiti

(1)

4.8 Muofhe ... o tangwa nga duvha na mulilo.

Nangani lipfanisi li re lone afho fhasi ni dadzise fhungo li re afho ntha

- A dzo vha
- B yo vha
- C o vha
- D wo vha

(1)

4.9 Muofhe o vha o tangwa nga ḏuvha na mulilo.

Isani fhungo li re afho ṉtha kha liambaita.

- A Ḏuvha na mulilo zwo vha zwo tanga Muofhe.
- B Muofhe o tangiwa nga ḏuvha na mulilo.
- C Mulilo wone wo tanga Muofhe.
- D Ḏuvha na mulilo zwothe zwo tanga Muofhe. (1)

4.10 Tsho dinaho ndi musi muñwe wa vhana a tshi kolela Muofhe uri ṯhoho yawe i tou nga bisi.

Ipfi 'ṯhoho' sa zwe la shumiswa zwone fhungoni ili li amba mini?

- A Sa murangaphanda.
- B Sa tshipiḽa tshihulwane.
- C Tshipiḽa tsha muvhili wa muthu.
- D Sa ṯhoho ya mafhungo. (1)

4.11 Vhadededzi na vhone a vha vhuyi vha vhudz ... uri hu khou i tea mini.

Nangani mutshila u re wone ni fhedzise liiti li re afho ṉtha.

- A -isa
- B -ela
- C -esa
- D -ulula (1)

4.12 N̄amusi ... thulwa nga goloḽ nge a pfuka bada a khou amba nga mbilu

Ndi tshifhio tshivhumbeo tsha ḽiiti tshi re afho fhasi tshine tsha nga fhedzisa fhungo ḽi re afho n̄tha.

- A a khou
- B o vha
- C u ḽo
- D o ḽoḽo (1)

4.13 U dzula ndi u sokou goo!

Ndi ngani fhungo ḽi re afho n̄tha ḽi tshi khou fhelela nga tshigagarukela?

- A U sumbedza luambo lwo livhaho.
- B U sumbedza ḽinyanyu.
- C U sumbedza ḽhoho.
- D U sumbedza mbuno. (1)

4.14 U fhedzisela ngauri, “Fhedzi zwa uyu musidzana zwi khwine, n̄e wa ḽhoho ya bisi ndi ḽo luga lini?”

N̄eani lushaka lwa ḽisala ḽo talelwaho nga fhasi.

- A ḽisala vhukuma
- B ḽisala ḽisumbi
- C ḽisala ḽisumbavhune
- D ḽisala ḽa ḽiḽaluli (1)

4.15 Sa izwi o vha a khou ... lwa vhudzekani nga malume awe Tshiphiri

Nangani ipfi lo peletiwaho zwone la u fhedzisa fhungo li re afho ntha.

- A tambudzwa
 - B tembudzwe
 - C tamedzwa
 - D timbedzwa
- (1)

4.16 Nangani fhungo lo nwalwaho nga tshifhinga tsha zwino.

- A Izwi zwa u tambudzwa zwi khou mu nea mutsiko nwana wa Vho-Denga.
 - B Izwi zwa u tambudzwa zwi do mu nea mutsiko nwana wa vho Denga.
 - C Izwi zwa u tambudzwa zwo mu nea mutsiko nwana wa vho Denga.
 - D Izwi zwa u tambudzwa zwi nga mu nea mutsiko nwana wa vho Denga.
- (1)

4.17 Vho-Denga vha amba vha ri, "Ngoho zwi a vhavha, vhe ndo tou funa u dzula kha ndu ya muvhuso?"

Nangani fhungo li re lone lo nwalwaho nga tshipitshi tshi so ngo livhaho.

- A Vho-Denga vho ri ngoho zwi a vhavha a vho ngo tou funa u dzula kha ndu ya muvhuso.
 - B Vho-Denga vho ri a vho ngo tou funa u dzula kha ndu ya muvhuso.
 - C Ndu ya muvhuso a yo ngo tou funa u dzulwa nga Vho-Denga.
 - D Vho-Denga vho amba vha ri, "A vho ngo tou funa u dzula kha ndu ya muvhuso."
- (1)

4.18 Ndi luvhengelambiluni-ḡe lwe Vho-Denga vha lu sumbedza kha vhabvanḡa?
(Pharagirafu ya 6)

- A Vha sumbedza u sa vha na ndavha na vhabvanḡa.
- B A vha pfesesi vhabvanḡa.
- C Vha a takalela vhabvanḡa.
- D Vho sumbedza u sa ḡanganedza zwavhuḡi vhabvanḡa. (1)

4.19 A tshi swika tshikoloni u wana ... mu lindela vho ḡalingwana.

Nangani thangeladzina i re yone uri ni ḡo kona u fhedzisa fhungo iḡo

- A vho
- B tsho
- C lo
- D vha khou (1)

4.20 Ndi lufhio luambo lwo dzumbamaho lwo shumiswaho mafhungoni aya?

- A Kolela
- B U ḡungufhadza
- C U lapula
- D U vhaisa (1)

[20]

Magumo a thesite

